

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

התוכן:

1. פרטי דיני הוצאה ביו"ט – חלק א'. (ליל שב"ק במדבר).
2. פרטי דיני הוצאה ביו"ט – חלק ב' – וריבוי בשיעורים. (שב"ק במדבר).

ליל שב"ק ב' במדבר תשפ"א

פרטי דיני הוצאה ביום טוב (א)

שנינו במתני' בביצה (י"ב). ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לרה"ר ובי"ה מתירין, והסבירה הגמ' דפליגי אי אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש. להלכה קיי"ל כב"ה דס"ל דאמרינן סברת "מתוך", אבל הראשונים פליגי אם לפי בי"ה מקילין כשהוא שלא לצורך כלל, או דבעינן עכ"פ צורך קצת. שיטת תוס' והרא"ש ועוד הרבה ראשונים דאסור להוציא שלא לצורך כלל, אבל רש"י (ולכמה שיטות גם הרי"ף ורמב"ם) ס"ל דמתירין להוציא בסברת "מתוך" גם שלא לצורך כלל.

היתר הוצאה ביו"ט דווקא כשיש צורך קצת

להלכה נפסק בשו"ע (סי' תקי"ח ס"א) מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה שלא לצורך, כגון קטן ולולב וס"ת וכלים (והיינו כשיטת רש"י ודעימי, אבל ע"ש בבה"ל ד"ה מתוך מש"כ בזה באריכות), אבל הרמ"א כ' דהיתר להוציא כלים היינו רק הצריכים לו קצת, או שמתירא שלא יגנובו או שאר פסידא (והיינו כשיטת תוס' והרא"ש ורוב הראשונים).

מהו הגדר של צורך – כיבוי האור כדי שיוכל לישון

בגדר של צורך קצת, כ' הפוסקים דהיינו דווקא לצורך חיובי שיש לו הנאת הגוף ממנו, או לצורך מצוה עוברת אפילו למצוה דרבנן, ולכן כשרוצה להוציא חפץ מביתו דרך רה"ר כדי להשתמש בו מותר, אבל אם אינו נהנה מתוצאות עצם המלאכה, אלא שהוא מסלק מעצמו מה שמונע ממנו מליהנות, אין זה נכלל בהיתר של "מתוך" ואסור לעשותו ביו"ט (עי' קובץ שעורים בביצה אות נ"ו), ולפ"ז אסור לכבות את האור כדי שיוכל לישון (עי' מ"ב סי' תקי"ד ובה"ל שם ד"ה או), ושיטת השו"ע (שם ס"א) דאסור לכבות הבקעת כדי שלא ישרף הקדירה אפילו אם אין לו מקום אחר להעמידה, משום שכיבוי הבקעת הוא רק כדי למנוע ההיזק (עי' מ"ב שם סק"ד, אמנם יש להעיר דלגבי מלאכת כיבוי יש מחלוקת הפוסקים אי אמרינן "מתוך" - עי' שעה"צ סי' תקי"ז סק"ז). בסברת השיטות שמחמירים בזה כ' הב"ח (סי' תקי"ד סוד"ה אסור) דאמרינן "מתוך" רק במלאכות שא"א לתקן את האוכל בלעדיהן כגון הבערה, משא"כ כיבוי שאינו נצרך לאוכל נפש ולתיקונו אלא במקרים מסויימים, בזה לא אמרינן "מתוך" (וע"ע פני" בביצה כ"ג. כעין סברא זו), ואילו בשו"ע הרב (סי' תקי"ז ס"ב) הסביר באופן אחר, שלא אמרינן "מתוך" אלא במלאכות שנעשות בגוף המאכל.

אבל להלכה כ' הרמ"א (סי' תקי"ד ס"א), אם א"א להציל או לבשל הקדירה בענין אחר רק אם יכבה מותר לכבות, והסביר המ"ב (סק"ז) משום דזהו לצורך אוכל נפש ממש, ולכן מותר לכבות כמו שמותר לאפות ולבשל.

הוצאת פח אשפה לרה"ר ביו"ט

יש להסתפק אם יש היתר ביו"ט להוציא פח האשפה למקום שזורקים הפסולת במקום שאין שם עירוב, או למי שאינו סומך על העירוב המקומי. מקום הספק הוא לפי המבואר במ"ב (סי' תקי"ח סק"ו) דאע"פ שהרמ"א התיר הוצאה כשיש צורך קצת, או שמתירא שלא יגנב או שאר פסידא, אבל כמה פוסקים (רא"ש וטור ורא"ה ומהרי"ל ומהרש"ל) ס"ל דלא הותרה הוצאה אלא לצורך אוכל נפש ממש, או לצורך מצוה ושאר דברים השייכים לאותו יום, אבל לא בשביל הפסד ממון, והמ"ב סיים דנכון להחמיר לנהוג כמותם.

בשו"ת שבט הלוי (ח"י סוסי' ע"ט) פסק לגבי הוצאת פח אשפה, דאם ריח הרע של האשפה גורם צער וביטול שמחת יו"ט, יתכן דיש להקל גם לשיטת המחמירים, וע"ע בארחות רבינו (ח"ב עמוד ק"א) שמרן הקה"י זצ"ל ג"כ היקל בזה, ואמר דמסתבר דמותר. ויש להוסיף שהקילו אע"פ ש"מתוך" אינו מתיר אלא הנאה חיובית ולא סילוק דבר המפריע, וצ"ל דהקילו כאן משום שהוא גורם צער וביטול שמחת יו"ט.

היתר הוצאת כלים לצורך אכילה אע"פ שהיה יכול להביאם מערב יו"ט

כ' בשו"ע (סי' תצ"ח ס"ב) יכול להוליך סכין והבהמה אצל טבח לשחוט.... ואע"פ שהיה אפשר להוליכם מאתמול, והסביר המ"ב (סק"ט) דמותר אפילו דרך רה"ר ולא חיישינן שמא ימלך ולא ישחוט ונמצא שהוציא שלא לצורך (וע"ע בשו"ע סי' תקי"ד ס"ב שכתב דמותר להוליך תבלין ומדוך אצל מדוכה אפילו דרך רה"ר, אע"פ שהיה אפשר להוליכם מערב יו"ט).

והנה לכאורה צריך להבין, דאם היה אפשר להביאו מבעו"י, מה ההיתר להביאו ביו"ט, ותי המ"ב (שם סק"י) דהוצאה באוכל נפש נחשב כתיקון אוכל נפש גופא ולא רק מכשירי אוכל נפש, וממילא אין נ"מ בין אם היה אפשר להכינו מבעו"י או לא, ואע"ג שהרמ"א (סי' תצ"ח ס"א) הביא דיש מחמירים באוכל נפש שאינו מפיג טעמו כלל אם הי' עושהו בערב יו"ט, שאני מלאכת הוצאה דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ובלבד שיהיה בה צורך היום קצת (עי' שעה"צ סי' תצ"ח סק"י).

בביאור ההיתר כ' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קמ"ז) דאע"פ שהוצאת הסכין של שחיטה אינה אלא מכשירי אוכל נפש והיה יכול להביאו כבר מאתמול, מ"מ מותר להביאו ביו"ט משום שהיש"ש בביצה (פ"א סי' ל') כתב שמלאכת הוצאה היא "מלאכה גרועה" (הפמ"ג סי' תצ"ח א"א סק"ב ג"כ הביא היש"ש), ולכן לגבי מלאכת הוצאה גם מכשירי אוכל נפש יש להם הדין של אוכל נפש ומותר לעשותם ביו"ט אע"פ שהי' יכול לעשותם בערב יו"ט, ומטעם זה התיר החת"ס להוליך כלים דרך רה"ר ביו"ט לצורך סעודת מצוה כשלא הכין מספיק כלים מערב יו"ט (אבל עי' בשו"ת אבני נזר סי' ת"ו סק"כ, ובספר מלאכת יו"ט ס"ק קי"ב מה שתמהו על החת"ס).

בשו"ע הרב (סי' תצ"ח ס"ח) נתן טעם אחר למה מותר להוציא ביו"ט דבר שהיה יכול להוציא מערב יו"ט, משום שהרמב"ם (הל' יו"ט פ"א ה"ה) כ' שהטעם למה אסור לעשות מלאכות שהיה יכול לעשותן מערב יו"ט, הוא כדי שלא יעבור עליו כל היום במלאכות וימנע משמחת יו"ט, והוסיף הרמב"ם (שם ה"ה), דמ"מ בהוצאה הקילו אע"פ שכל הוצאה היא מלאכה שהיה אפשר לעשותה מערב יו"ט, מ"מ הקילו כדי להרבות בשמחת יו"ט שיוליד ויביא כל מה שירצה, ולא יהיה כמי שידיו אסורות.

וע"ע טעם בחי' המאירי בביצה (י"ב). דלפני יו"ט א"א לדעת מה שיצטרך להוציא, ולכן באופן כללי, הוצאה נחשבת כמלאכה שא"א לעשותה מערב יו"ט.

האם צריך לבדוק את הכיסים לפני שיוצא לרחוב

כ' הפוסקים (מנחת יו"ט סי' צ"ח ס"ק קכ"ו, וכן איש חי שנה א' פ' במדבר ס"ט) דמי שיוצא לרה"ר ביו"ט צריך לבדוק שמא יש לו בכיסיו חפצים שאינו צריך בהם ביציאה זו, כגון מי שרגיל לצאת עם מפתחות ביתו אע"פ שלפעמים משפחתו נמצאים בבית ואין לו שום צורך במפתחות כשיוצא מביתו (עי' מ"ב סי' תקי"ח סק"ו בענין איסור הוצאת מפתח הבית), אבל נראה דיו"ט לא חמיר משבת, ולכן הזהירות של הני פוסקים הוא רק במי שמכניס דברים לתוך כיסו בהיותו בביתו (עי' מ"ב סי' רנ"ב סק"ו).

מצא חפץ בכיסו כשהוא ברה"ר

מאחר ויש איסור הוצאה ביו"ט כשאין שום צורך כלל, מי שמצא חפץ בכיסו שאינו צריך לו, מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל (מבקשי תורה על יו"ט עמוד רס"ו) שדינו כמו בשבת (עי' מ"ב סי' רס"ו סק"ו וסק"ז), ומ"מ אם יש חשש הפסד בודאי יש להקל (עי' בשו"ת באר משה ח"ח סי' קס"ג).

נקרע המתלה בבגדו

מעשה שהיה במי שנקרע המתלה של בגדו ביו"ט, ונשאר תלוי בצד אחד, ומרן החזו"א זצ"ל אסר עליו לצאת עם הבגד לרחוב משום איסור הוצאת המתלה שלא לצורך היום (ארחות רבינו ח"ג עמוד רל"ז), ואין להקשות שיהי' מותר מדין ריבוי בשיעורים, דהרי אין כאן שום מעשה הוצאה בלבישת הבגד, וא"כ כל ההוצאה היא רק המתלה וזה אסור.

יציאת אשה בתכשיטין ביו"ט

נחלקו גדולי הראשונים ואחרונים אם מותר לאשה לצאת בשבת עם תכשיטין (עי' שו"ע סי' ש"ג ס"ח), ולכאורה ביו"ט שיש היתר להוציא בהרבה מקרים, בודאי יש להקל, ואמנם השטמ"ק בביצה (ט"ו). מביא בשם הריטב"א שדין יו"ט כדין שבת לגבי תכשיטין, אבל הפמ"ג בהל' שבת (סי' ש"ג משב"ז סק"ג) כ' דגם בהנך דברים שאסור לאשה לצאת בהם בשבת שמא יצחקו עליה והיא תורידם ותטלטלם ברה"ר, מ"מ ביו"ט מותר, דבודאי אינו נחשב לגנאי גמור עד שאינו נחשב כצורך היום, דאם זה כ"כ גנאי, למה יוצאה בתכשיט, ולמעשה מבואר במ"ב (סי' תקט"ז סק"ו) שמיקל לצאת בתכשיטין ביו"ט.

הוצאה לצורך מחלל שבת בפרהסיא

יש להסתפק אם מותר להוציא ביו"ט לצורך מחלל שבת בפרהסיא, כגון להביא לו אוכל. מקום הספק הוא לפי המבואר בשו"ע (סי' תקי"ב ס"א) דאין מבשלים לצורך כותים ביו"ט, והסביר המ"ב (סק"ב) דכתיב "אשר יאכל לכל נפש, הוא לבדו יעשה לכם", ודרשו חז"ל לכם ולא לכותים, ומומר לחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם, ומבואר במ"ב (שם סק"א) דלאו דוקא בישול, אלא ה"ה כל המלאכות, וכן נפסק בשו"ע (סי' תקי"ח ס"ב) אסור לישראל להוציא שום דבר ביו"ט לצורך אינו יהודי, והמ"ב (סק"ב) כ' שהאיסור הוא אפילו של אוכל נפש.

בכל זאת במקום דרכי שלום, כגון בעל תשובה שרוצה לשלוח אוכל להורים שלו שעדיין לא חזרו בתשובה, והם מחללי שבת בפרהסיא, כ' המ"ב (סי' תקי"ב סק"ח) דיש להקל לשלוח להם ע"י גוי אפילו דרך רה"ר, ואם הוא דרך כרמלית, מותר לשלוח להם ביו"ט ע"י גוי בכל אופן, ובמקום צורך יש לסמוך על הפוסקים דרה"ר שלנו הוא כרמלית, והוי שבות דשבות במקום צורך דשרי (מ"ב סי' תקי"ח סק"ג).

יציאת הזקן עם מקל הליכה שלו ביו"ט

כ' בשו"ע (סי' תקכ"ב ס"א) אין הסומא יוצא במקלו, וכי המ"ב (סק"א) דה"ה זקן, והיינו בין לרה"ר ובין לכרמלית משום שהוא דרך חול וזלזול ליו"ט כיון שיכול לילך בלי מקל זה, ואינו נוטלו אלא לתקן ולישר פסיעותיו, ומ"מ אם הזקין כ"כ שאינו יכול ללכת כלל בלי מקל, כ' השעה"צ (שם סק"א) דמותר אפילו בשבת, דבכה"ג אינו נחשב כמשאוי אלא כנעל שלו (עי' מ"ב סי' ש"א סק"ג). אבל יש להעיר דיש נ"מ טובא בין יו"ט לשבת, דבשבת האיסור לצאת במקל הוא משום משא, ולכן אם אינו יכול ללכת כלל בלי מקל שרי, אבל ביו"ט רוב הראשונים (רש"י ור"ן ורא"ש ומאירי בביצה כ"ה; ורמב"ם ה"ל יו"ט פ"ה ה"ג, ואו"ז ה"ל יו"ט סי' שני"ד) ס"ל דהאיסור הוא משום זלזול יו"ט ולא משום הוצאה (חוץ מהרשב"א בסוג"י שם ובעבודת הקודש בית מועד שער ג' סי' ז' שהסביר דהאיסור הוא משום הוצאה, אמנם הקשו עליו דלפ"ז יהיה מותר לצאת במקל ביו"ט משום "מתוך" ואכמ"ל), וא"כ אפילו אם אינו יכול ללכת בלי מקל ג"כ היינו צריכים לאסור לצאת במקל ביו"ט משום הזלזול, וע' בח"י המאירי בביצה (כ"ה: סוד"ה נמצא) שהביא בשם תוס' דחולה שאינו יכול לעמוד על רגליו מותר לצאת במקל, וסיים וז"ל ולא נתברר לי דמדקאמר במקלו, משמע אף במי שאין רגיל לילך בלא מקל קאמר וצ"ע עכ"ל.

אמנם היה מקום לטעון למה אין להקל למי שרק נסמך על המקל מעט, כמו שמצאנו בה"ל שבת (סי' ש"א סכ"א ומ"ב שם סקע"ב) שיוצאים בשבת בשק ויריעה וחמילה (פ"י בגדים גסים) משום שדרך הרועים לצאת בהם מפני הגשמים, וכיון דחשיב מלבוש להם, לכן מותר גם לכל אדם לצאת בהם אפילו שלא מפני הגשמים, ת"י מרן הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' נ"א), כיון שאופן שימושו של החיגר במקל שונה מאופן שימושו של מי שרק נסמך עליו מעט, אין לומר דכיון שהמקל נחשב כמנעל לחיגר, כך יחשב הוא כמנעל לנסמך עליו מעט, שהרי כל אחד מהם משתמש בו באופן אחר.

בכל אופן אם יש שם עירוב, מותר לצאת במקל כשיש צורך בדבר, אבל שלא לצורך כלל יש לאסור גם במקום שיש עירוב (ח"א כלל נ"ו ס"ו).

מי שצריך מקל רק כשעולה בהר או במדרגות

מרן הגרשז"א זצ"ל הסתפק (שש"כ פ"ח הערה ס"א) במי שזקוק למקל רק כשעולה בהר או במדרגות, ובלי מקל אינו יכול לעלות, האם זה מתיר לו לצאת במקל אע"פ שישתמש בו גם בהליכה רגילה במקום שאינו זקוק לו. מצד אחד יש מקום לדמותו לזקן שהולך בביתו בלי מקל שהמ"ב (סי' ש"א סקס"ד) החמיר בזה, וכ' דרק אם הזקין כל כך דאי אפשר לו לילך כלל בלי מקל מותר, או שמא יש לחלק כיון שאין לו שום אפשרות לעלות בהר בלי מקל.

סיבת האיסור לצאת לרה"ר ביו"ט עם מקל

והנה האחרונים דנו בסיבת האיסור לצאת עם מקל ביו"ט, ולמה נקרא דרך חול וזלזול יו"ט, הצ"ח בביצה (כ"ה: ד"ה ת"ר) והתפא"י בכלכלת השבת (דף ז' טור ב' ד"ה הרי שכתב) הסבירו דמיחזי כרוצה לילך לדרך, כדכתיב "ומקלכם בידכם".

בשו"ת משנת יוסף (ח"ז סי' צ"ח) הסביר הזילותא עפמשי"כ רש"י באבות (פ"ג מט"ו) בגדר המבזה את המועדות, וז"ל או שנוהג בהם מנהג חול באכילה ושתייה.... שנוהג בהם מנהג בזיון עכ"ל, ולפ"ז הסביר המשנת יוסף, דהליכה במקל אינה במצב של מנוחת שבת ויו"ט, והוסיף דגם במקל תפארת שא"צ בו

להליכה כי אם לכבוד, ג"כ הוי זילותא דשבת ויו"ט, דהמקל מורה על שררה, ובש"ק ישמחו במלכותך, ושבת היא המלכתא.

בספר משמרת המועדות (ח"ב סי' תקכ"ב סוסק"א עמוד תר"ב) הביא ב' מהלכים להבין הלכה זו. ראשית כל כי דבזמנם הסומים והחגיגים והזקנים השתמשו בסתם מקל שעושים בו שימושים שונים הנצרכים לאדם בעיסוקיו, ולא היה מקלם נעשה בצורה מיוחדת שיכירו כולם וידעו שהוא מקל של סומים וזקנים, ולכן אם הוא יכול ללכת גם בלי המקל, נראה כאילו הולך לעשות דבר שנצרך מקל לעשייתו, ויש בזה משום עובדין דחול וזילותא דיו"ט, ולכן הדמיון של מקל הסומא לתרמילו של הרועה מובן, דבשניהם נראה כהולך למלאכתו והוא מעשה חול, אבל סיים דיש חידוש גדול בהסבר זה, ולכן כי הסבר קצת אחרת.

עוד הסביר שבזמן חז"ל הולכי דרכים לקחו אתם מקל שיהא להם במה לדחות האבנים או להשכיב ולשבר הקוצים, דהרי הדרכים לא היו סלולות כמו היום, והיה מצוי מאוד שנעזרו ע"י המקל להקל על דרכם וליישר נתיבתם לסלק הקוצים וברקנים ולדחות אבני נגף, ובפרט כשהלכו לדרך רחוקה. ולכן סומא וזקן שיכולים ללכת בלי עזרת המקל, אסורים לצאת אתו כיון שנראה כהולך לנהוג מעשה חול במקלו, לסלק אבנים וכו' או לצורך הליכה לדרך רחוקה.

יציאה בכסא גלגלים

כל האיסור של יציאה במקל הוא משום זלזול, אבל כי הפוסקים דמותר להוציא זקן בכסא גלגלים, ואע"ג שנפסק בשו"ע (סי' תקכ"ב ס"ב) דאין יוצאין בכסא, שאני התם שהיו רגילים להוציא הכי משום כבודו, ובעצם היה יכול ללכת ברגליו, ואסור משום עובדא דחול, והסביר בשו"ת קרן לדוד (סי' צ"ו) שהעובדא דחול הוא שנראה כמוליכו למקום רחוק, ולפי"ז כי בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קי"ד) יש להקל להוציא בכסא גלגלים כיון שאינו מיועד ללכת למקום רחוק.

הוצאת תינוק בעגלה ביו"ט

כי בשו"ע (סי' תקי"ח ס"א) מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה, הותרה שלא לצורך כגון קטן ולולב וס"ת, והסביר המ"ב (סק"ג) דההיתר להוציא הקטן הוא בין אם הוא יבכה אם לא יוציאנו ועי"ז יצטער האב, ובין אם יכול להשאירו אצל אמו אבל האב ישמח לטייל עמו. חידוש גדול מובא בשם מרן החזו"א זצ"ל (בסוף הספר טעמא דקרא אות י"ז), שהקפיד בביתו שלא יצאו ביו"ט עם תינוק בעגלה מפני מראית העין, משום שהרבה אנשים אין מבחינים בין שבת ליו"ט, אבל מרן הקה"י זצ"ל (ארחות רבינו ח"ב עמוד ק"ב) אמר שחשש זה הי' בזמנו שלא היו מודעים כ"כ להבדיל בין טלטול בשבת ליו"ט, וחשבו שמה שהחזו"א זצ"ל אסר לטלטל בשבת הוא רק חומרא בעלמא, אבל היום אפשר דרא ואנשים יודעים שיש נ"מ בין שבת ליו"ט, ושמרן החזו"א זצ"ל אסר ההוצאה בשבת אע"פ שיש עירוב, אבל ביו"ט מותר ולא יבואו לטעות בין שבת ליו"ט, ולכן התיר לצאת עם עגלת תינוק ביו"ט (ועי' חילוקים שם בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א).

בשו"ת קרן לדוד הנ"ל (סי' צ"ו) כי דאע"פ שנפסק בשו"ע (סי' תקכ"ב ס"ב) דאין יוצאין בכסא ביו"ט משום עובדא דחול, שאני הוצאת עגלת תינוקות, משום שהעובדא דחול הוא שנראה כמוליכו למקום רחוק, ולפי"ז בעגלת תינוקות שמיועד לטייל בו ברחובות, ולא ללכת למקום רחוק, לא שייך איסור זה.

האם עושים עירובי חצירות ליו"ט

כי הרמ"א (סי' תקי"ח ס"א) דאם הניח עירובי חצירות מותר לטלטל ולהוציא כל שיש לו תורת כלי אע"פ שאינו לצורך היום כלל, אבל המ"ב (סק"י) העיר שהשו"ע (סי' תט"ז ס"ה, וסי' תקכ"ח ס"א) סתם כשיטת

הפוסקים הסוברים דלא תקנו עירובי חצירות כלל ביו"ט, משום שמותר להוציא מחצר לחצר גם דבר שאין בו צורך היום כלל, אבל הרמ"א לשיטתו החמיר בזה מדס"ל דאסור להוציא שלא לצורך כלל (אמנם ע' בשעה"צ סי' תקי"ח סקכ"ב ובבה"ל שם ס"א ד"ה מתוך שהוכיח, דגם לשיטת המחבר יש איסור דרבנן להוציא שלא לצורך כלל), והביא המ"ב (ומקורו בט"ז שם סק"ב) שהמהרש"ל כ' שנוהגים כמו השו"ע שאין עושים עירובי חצירות בערב יו"ט ואין לשנות המנהג, אבל יש עצה דכשמערב עירובי חצירות בערב פסח לכל שבתות השנה, יכלול גם את יו"ט ויאמר "ולכל יום טוב" כדי לצאת גם דעת המחמירים, והכי מבואר גם בשו"ע הרב (שם ס"ד), אבל מרן החזו"א זצ"ל נהג לעשות עירובי חצירות גם בערב יו"ט כשיטת הרמ"א (ארחות רבינו ח"ב עמוד ק"א).

הוצאה דווקא לדבר השהו לכל נפש – הוצאת תרופות לצורך חולה

כלל גדול במלאכת יו"ט הוא, שצריך להיות שוה לכל נפש כמו שדרשו חז"ל מהפסוק (פ' בא י"ב ט"ז) "אך אשר יאכל לכל נפש" - דבר השהו לכל נפש (ע' סי' תקי"א ס"א), ונחלקו הפוסקים אם צריך דווקא כל נפש, דהרי הפמ"ג (שם משב"ז סק"ד) כ' ד"כל" היינו "רוב" בני"א, וכעין זה כ' הבה"ל (שם ס"ד) דאם הרבה רגילים בזה נעשה שוה לכל נפש (אמנם ע"ש במ"ב סקכ"ה שכתב דנחשב שוה לכל נפש רק אם מי שאינו עושה אותו, מתאווה לעשותו אלא שאינו יכול כגון עני), ודלא כשיטת הפנ"י בשבת (ל"ט: באמצע ד"ה מתירין) שכו' דלא סגי ברוב אלא צריך להיות שוה לכל נפש, ולכן חידש דאע"פ שהרבה רגילים להתרחץ, הרי זה עדיין בגדר אינו שוה לכל נפש כיון שיש כמה וכמה אנשים שאינם מתרחצים.

לפ"ז פסק מרן הגרשז"א זצ"ל (שש"כ פי"ט הערה ג') שאסור להוציא תרופות ביו"ט במקום שאין עירוב לצורך חושאב"ס כיון שאינן שוה לכל נפש, ולא רצה לסמוך על סברת החת"ס הנ"ל, שחידש דכיון שהוצאה היא מלאכה גרועה, אמרינן בה "מתוך" גם לצורך מכשירי אוכל נפש, וא"כ נימא דיש להקל גם בהוצאת דבר שאינו שוה לכל נפש, זה אינו, כיון דכמה אחרונים מקשים על חידושו של החת"ס (אבל מביאים בשם מרן הגרשי"א זצ"ל שהתיר להוציא תרופה אע"פ שאינה שוה לכל נפש, כיון שמלאכת הוצאה קיל טפי - ע' בספר מנשים באוהל עמוד קל"א), ומ"מ י"א (שש"כ פליג סכ"ו) שמותר לקחת התרופה בתוך כלי אחד יחד עם דברים אחרים ולהביאם דרך רה"ר, דריבוי בשיעורים שרי ביו"ט.

אמנם כידוע דנחלקו גדולי הפוסקים אם עשיית מלאכה לצורך חולה נחשבת כמלאכה השהו לכל נפש, אבל במ"ב מבואר שהחמיר בזה, דהרי השו"ע (סי' תקי"א ס"ב) פסק דאסור לחמם מים ביו"ט לרחיצת כל גופו, והסביר המ"ב (סק"י) דרחיצת כל גופו היא דבר שאינה שוה לכל נפש רק למעונגין הרגילין בזה, וכ' בשעה"צ (סק"ט) דזו היא שיטת תוס', ולשיטתם אסור לחמם מים אפילו לחושאב"ס, ומ"מ הוסיף דלפי השיטה השלישית בשו"ע בהל' שבת (סי' שכ"ח ס"ז) מותר ע"י שינוי, והרי מוכח לפי דבריו דס"ל דלעשות מלאכה לחושאב"ס אינו שוה לכל נפש, ומ"מ כ' דע"י שינוי מותר, וא"כ אם יוציא התרופה בדרך שינוי כגון תחת הכובע יש להקל.

שיטת הרמב"ם דמלאכת יו"ט מותרת גם כשאינה שוה לכל נפש

עוד יש להוסיף חידוש גדול שהעיר הגאון ר' גבריאל קרויס שליט"א ראב"ד דמנשסתר אנגליה, דהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו בשום מקום שדבר שאינו שוה לכל נפש אסור ביו"ט, וציין למש"כ הערוה"ש (סי' תצ"ה ס"ט) דכיון שיש מחלוקת אמוראים בזה, הרמב"ם פסק כמ"ד דלית ליה האי דינא כלל, וכן מבואר גם בקרן אורה בשבת (פ"ה בסוגי' דשמן שריפה, באמצע ד"ה ועתה), והעיר דלפ"ז יש להתיר לעת הצורך להוציא תרופות ביו"ט לרה"ר, כיון דלשיטת הרי"ף והרמב"ם לא בעינן שיהיה שוה לכל נפש, ואע"פ שהשו"ע לא נפסק כוותייהו, מ"מ יש לצרף שיטתם כסניף ועכ"פ יש להקל דרך שינוי (הובא בקול התורה חוברת ע' עמוד תי"ב).

הוצאת ספר קריאה שנכתב בלועזית או תבשיל חריף או משקפיים

יש להסתפק אם מותר להוציא ספר קריאה שנכתב בשפה שרוב תושבי המקום אינם יכולים לקרא ואינם מבינים, וממילא אינו שווה לכל נפש. מרן הגרשו"א זצ"ל חידש, דכיון שהנאת הקריאה שווה לכל נפש יש להקל, דמה לי ספר זה או ספר אחר, ומה"ט פסק דמותר להוציא תבשיל חריף מאד שרק יחידים יכולים לאכלו, דהרי עצם הנאת האכילה היא הנאה השווה לכל נפש, וא"כ אינו משנה אם המאכל עצמו אינו שווה לכל נפש (שש"כ פי"ט הערה ו'). לפ"ז מסתבר לומר שאלו שמחמירים שלא לאכול מצת מכונה בפסח מותר להם להוציאם לצורך מי שאוכלם, ושפיר נחשב שווה לכל נפש. מה"ט מרן הגרשו"א זצ"ל גם התיר להוציא משקפיים לרה"ר הואיל וראיה שווה לכל נפש, ואע"פ שאין כולם זקוקים למשקפיים, מ"מ ראיה היא הנאה השווה לכל נפש (שולחן שלמה סי' תקכ"ב הערה א').

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' במדבר תשפ"א

פרטי דיני הוצאה ביום טוב (ב)

ריבוי בשיעורים ביום טוב

יש להסתפק במי שיוצא לרחוב עם תינוק בעגלה, האם צריך להוריק התיק התלוי בעגלת ילדים מכל מה שיש בתוכו שאין לו צורך בו, דהא קיי"ל דריבוי בשיעורים מותר ביו"ט כמבואר בשו"ע (סי' תקי"ג סי"ב) ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד, והסביר המ"ב (סקי"ד) דהיינו אפילו כשמכוון שהמותר יהיה לצורך הלילה, דחד טירחא הוא, וכל זה רק בתנאי שממלא מהדלי בפעם אחת ולא הרבה פעמים ע"י כמה כלים.

והנה הטעם למה ריבוי בשיעורין אסור בשבת ומותר ביו"ט, הסביר הר"ן בביצה (ט: בדפי הרי"ף ד"ה ומיהא) דכשהתירו מלאכה בשבת לצורך חולה, ההיתר הוא בגדר דחוייה, ולכן אסור לעשות יותר מן הצורך, משא"כ ביו"ט שהותרה מלאכת אוכל נפש, וממילא הותרה גם ריבוי בשיעורים (וע"ע בקובץ שיעורים ביצה אות מ"ח). עוד יש לחלק, דביו"ט כ' בתורה "אך אשר יאכל לכל נפשו", ומזה למדו חז"ל דא"צ לדקדק לבשל רק מה שצריך, אלא כל מה שעומד לאכילה מותר לבשל אם אינו צריך לטרוח במיוחד עבורו.

ריבוי בשיעורים במלאכת הוצאה

האור שמח (הל' שבת פי"ח ה"א) חידש, דלא שייך היתר של ריבוי בשיעורים במלאכות שהאדם פועל בעצמו במשך עשיית המלאכה, כמו בקצירה והוצאה, דרק במלאכה כמו בישול ואפיה שהאדם הוא רק הגורם וממציא המלאכה ע"י הנחת הקדירה על הכירה, נאמר בו ההיתר של ריבוי בשיעורים, משום דהנחה אחת גורמת שיתבשל שיעור יותר גדול ממה שנצרך לו בלאו הכי, יחד עם מה שנצרך לו, והתוספת נטפל להחלק הנצרך לו, ואין שם מלאכה על התוספת, אבל במלאכת הוצאה האדם פועל משך כל זמן עשיית המלאכה, וכל מה שמוציא נחשב כמעשה הוצאה דידיה, ובכה"ג א"א להתיר מדין ריבוי

בשיעורים, והביא ראיי מתוסי בשבת (צ. ד"ה המוציא) בשם הירושלמי, שאם מוציא כמה מיני אוכלים בכלי אחד, ונודע וחזר ונודע חייב על כל מין ומין, הרי שנחשב כשתי הוצאות.

אבל האחרונים תמהו על חידוש זה וחולקים על ראיותיו: בקובץ שיעורים (ביצה אות מ"ח) כ' דרך כשעושה דרך היתר אמרינן דיש להתיר ריבוי בשיעורין, אבל המוציא אוכלין ואבנים בהוצאה אחת ביו"ט, לוקה על האבנים מדאורייתא, וע' בהר צבי (או"ח ח"ב סי' קע"ז) ושו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' ל"ו סקט"ז), וגם החפץ חיים זצ"ל לא ס"ל הכי, דהרי במחנה ישראל (פלי"א סק"ב) כ' בענין חיילים יהודים שצריכים לעבור ממקום למקום בשבת ויש להם חפצים שמוכרחים מצד הממשלה לישא אתם, ורוצים לקחת גם התפילין שלהם, וכ' שם וז"ל ואם החפצים האלו הם שלו (כמו התפילין) ואין עליו ציווי הממשלה שיהיו לו החפצים ההמה, אסור לישא אותם בעצמם עמו, אך אם נושאם בצירוף שאר חפצים שמוכרח לישא אותם מצד ציווי, אפשר דאין ע"ז איסור עכ"ל. והנה כל ספיקתו היא רק לגבי שבת, דכיון שהרשב"א ס"ל דיש איסור דרבנן בריבוי בשיעורים, אפשר יש צד להקל במקום הפסד, אבל מוכח דס"ל דיש ריבוי בשיעורים במלאכת הוצאה כמו בשאר מלאכות ולא כשיטת האו"ש, וע"ע בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' ע"ה) מש"כ על דברי המחנה ישראל.

עוד יש לציין ספיקת מרן החפץ חיים זצ"ל (במחנה ישראל שם בהג"ה), אם המוציא ב' חפצים בבי ידיו נחשב כריבוי בשיעורים, או כשני מעשים נפרדים, והכריע דיש להחמיר בזה, וכן פסק מרן הגריש"א ז"ל שהוצאה בבי כיסים נחשבת כמרבה במלאכות ואסור (שבות יצחק יום טוב פ"ד - עמוד ל"ט), וכן פסק מרן הגרשז"א זצ"ל (שש"כ פי"ט הערה ז').

הוצאת צרור מפתחות כשאינו צריך לכולם

לפ"ז יש לדון לגבי ריבוי בשיעורים במלאכת הוצאה, דהרי באג"מ (או"ח ח"ב סי' ק"ג) התיר להוציא חפיסת סיגריות לרה"ר ביו"ט אע"פ שלא יצטרך את כולם במקום שיוצא לשם (תשובה זו נכתבה לפני שנתברר שעישון מזיק לבריאות, וגדולי הדור אסרו לעשן ביו"ט משום שאינו שוה לכל נפש), אבל מאידך גיסא פסק שאסור לצאת בצרור מפתחות כאשר אין לו צורך בכולם (קובץ עם התורה מהדורא ב' חוברת ט' עמוד ט', והובא גם באג"מ או"ח ח"ה סי' ל"ה), והסביר דבסיגריות כל אחת מהן ראויה לו בזמן שאינו בביתו, ונמצא שהוא מוציא דבר שהוא צריך לו, ואע"פ שלא יצטרך לכולם, בזה יש היתר של ריבוי בשיעורים בחד טירחא, משא"כ בצרור מפתחות שיש שם מפתחות שבודאי אינו צריך להם, והם מיותרים ממש (וכבר קדמו בחילוק זה בקובץ שיעורים - ביצה אות מ"ח, דהמוציא אוכלים ואבנים בהוצאה אחת ביו"ט לוקה על האבנים מדאורייתא כיון שאינם ראויים לו, וע"ע באחיעזר ח"ג סי' ס"ה סק"ח שג"כ חילק הכי), ואינו מסתבר לומר שהתירו הוצאת איסור משום שמוציא אז גם דבר היתר, וכתב דאפילו אם יש לו טירחא גדולה להסיר המפתחות שאין לו צורך בהן, נמי אפשר יש לאסור להוציא כולם (ויש להעיר דבמחנה ישראל הנ"ל מוכח שהחפץ חיים זצ"ל לא ס"ל הכי, משום שצידד להתיר להוציא תפילין בהיתר של ריבוי בשיעורים אע"פ שאין לו צורך בהם בשבת וביו"ט, אא"כ יש לחלק דהתם מיירי בדבר מצוה, אי"נ דצריך אותם לשמירה ממזיקים עי' מ"ב סי' ש"ח סק"ד וצ"ע). וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' ע"ו) שג"כ החמיר דאסור להוציא צרור מפתחות כשאינו צריך לכולם.

מאידך גיסא מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל (מבקשי תורה על יו"ט עמוד רס"ח), דמותר להוציא צרור מפתחות אע"פ שיש שם גם מפתחות שאינו צריך להם, כיון דכולה חדא טירחא, ונכלל בהיתר של ריבוי בשיעורים (וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' שמ"ח), ובתנאי שאינו מוציא גם את המפתח של המכונית משום שהיא מוקצה (אבל יש להעיר, דבספר מנשים באהל עמוד קל"א, הביא הגר"ע אויערבאך שליט"א בשם מרן הגריש"א זצ"ל, דס"ל כשיטת הקובץ שיעורים, דבהיתר של ריבוי בשיעורים אסור להוציא דבר שאינו נצרך וצ"ע).

עוד היתר כ' בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סוסי' ל"ה וסי' ל"ו), דאפילו אם יש להחמיר מצד ריבוי בשיעורים, מ"מ מדין אגד כלי שמיה אגד יש להקל, והביא ראיי דא"צ דווקא כלי שיש לו תוך, אלא גם בטבעת שהמפתחות תלויות עליה נחשבת ככלי לגבי זה, ואב"א כיון שנמצאים בכיס בגדו, הרי הכיס נחשב ככלי (עי' מ"א סי' ש"י סק"ז), אבל הראו לי שבשו"ת גבעת שאול (סי' מ"ה) נו"נ בדבריו, והוכיח דא"א לסמוך על הקולא של אגד כלי ע"ש.

הורקת התיק שבעגלת ילדים מחפצים מיותרים

לפ"ז כשיוצא עם עגלת תינוק שיש בה דברים שאינם נצרכים לו ביו"ט, אבל הוא יכול להשתמש בהם במקום שהולך שם, מעיקר הדין מותר לו לצאת בהם, וכן פסק בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ע"ז סק"ג – וע"ע בנטעי גבריאל על יו"ט ח"א פכ"ב ס"ז), אבל י"א דצריך להוציא מהעגלה או מהתיק כל מה שאינו צריך (שו"ת משנה הלכות ח"ז סוסי' ע"ו, וספר הלי המועדים פ"ה ס"ה).

הוצאת מפתח הבית

כ' הרמ"א (סי' תקי"ח ס"א) דמותר להוציא כלים אם מתיירא שמא יגנבו, והסביר המ"ב (סק"ו) דמירי אפילו בכלים שאינם ראויים לאוכל נפש, ומה"ט מותר להוציא מפתח של הכספת אם מפחד להשאירו בביתו, דכיון דלבו דואג ומצטער ע"ז, נחשבת הוצאת המפתח צורך עונג יו"ט (אמנם יש לדון למה המפתח אינה כשמל"א, א"כ נאמר דיש עוד דברי היתר בכספת), אבל הוסיף דכמה פוסקים חולקים ע"ז וס"ל דלא התיירו הוצאה אלא לצורך אוכל נפש או לצורך מצוה ושאר דברים השייכים ליו"ט, אבל לא בשביל הפסד ממון, ולכן פסק דנכון להחמיר בזה בפרט אם יכול למסור המפתח למי שנאמן עליו.

והנה יש מי שרצה לחדש, דכל האי חומרא הוא רק במפתח של הכספת שיעודו אך ורק לצורך שמירת ממון, אבל במפתחות ביתו שיש שם גם משום אוכל נפש כו"ע מודו דשרי (שש"כ פ"ט הערה ח'). אבל המעיין בשו"ע הרב (שם ס"א) יראה דלא ס"ל הכי, דהרי כתב דמותר להוציא המפתח של המקום שמונחים שם אוכלים ומשקים הצריכין לו בו ביום, או בגדים ותכשיטים הצריכים לו בו ביום, אם א"א לו להניחו בביתו שאין שם אדם נאמן לו - הרי דס"ל דגם כשהמפתח היא של אוכל נפש, ג"כ לכתחילה צריך למוסרו לשכן שנאמן לו (או שיתנהג כמו שנוהג בכל שבת).

לפ"ז מותר לקחת המפתח אתו כאשר כל המשפחה יצאו מהבית, ואין לו שכן שיכול לסמוך עליו להשאיר המפתח אצלו, ומ"מ בליל שבועות כשהבעל הולך ללמוד מותר לו לקחת המפתח אתו אע"פ שבני משפחתו נשארים בבית, ואינו חייב להעיר אותם משינתם כשיחזור, כדי שלא יצטרך להוציא המפתח.

אם יוצא מהבית בסוף יו"ט ולא יחזור עד מוצאי יו"ט, או בחו"ל עד ליל יו"ט שני, אסור להוציא המפתח אתו כיון שאינה הוצאה לצורך החג. בכל זאת אם אין לו איפה להשאיר המפתח, ואם נאסור עליו לקחת המפתח אתו, ימנע מללכת למקום שרוצה ללכת, יש שמצדדים להקל משום דהנאת הגוף היא כמו צורך אוכל נפש (ע"י בספר הלכות המועדים פ"ה ס"ד), אבל בשם מרן הגריש"א זצ"ל מובא (מבקשי תורה על יו"ט עמוד רס"ז וכן תנ"ד – ל"ב) שאוסר להוציא המפתחות כשאינה לצורך יו"ט, ואין לסמוך על ההיתר שאם לא ילך, זה ימנע ממנו שמחת יו"ט (והוסיף שיכול לקיים שמחת יו"ט ע"י לימוד התורה בביתו), ועוד הוסיף דיש בזה משום מכין מיו"ט לחול.

להחזיר המחזור מביהכנ"ס

כ' המ"ב (סי' תקי"ח סק"י) שמותר להחזיר המחזור לביתו אחרי התפלה אם מפחד שמא יגנבו בביהכנ"ס, אבל גם מי שאינו חושש שיגנבו, נוהגים להקל להחזירו לביתו וללמוד ממנו קצת או לומר שירות ותשבחות ממנו, כעין מש"כ המ"ב (סי' תקי"ג סק"ז) במי שמבשל ביו"ט לצורך מוצאי יו"ט, ואוכל קצת ממנו ביו"ט כדי להתיר הבישול, ואע"פ שיש אוסרים לעשות כן משום שהוא הערמה, אבל יש מתירין כיון דסוף סוף אוכל ממנו קצת, והביא שם דהעולם נוהגים להקל ואין למחות בידם ומ"מ המחמיר תע"ב.

החזרת טליתו לביתו

מותר ללכת לביהכנ"ס וטליתו בידו כיון שמוציאו לצורך התפלה, והיינו אע"פ שהי יכול ללבושו בדרכו לביהכנ"ס ולא היה נחשב כהוצאה ביו"ט, מ"מ הוצאתו בידו היא לצורך, ונ"מ טובא במי שהולך ללמוד בליל שבועות ולקוח הטלית אתו כבר לצורך התפלה עם הנה"ח. אבל אחרי התפלה יש להסתפק אם מותר להחזירו לביתו כשהוא בידו, דאפילו אם נאמר שיכול להקל כמו במחזורים שמפחד שמא יגנבו, אפשר טלית שאני משום שיכול להחזירו דרך לבישה, וכיון שיכול להחזירו בדרך היתר אם יתעטף בו, אפשר אסור להחזירו כשמטלטלו בידו. שוב ראיתי בשו"ת משנה שכיר (ח"ב סי' קל"ח) שהביא בשם המהר"ש ענגיל זצ"ל שכבר העיר בזה, וכי דיש להקל ע"י קטן שישא הטלית בידו, אמנם בערוה"ש

(סי' תקי"ח ס"ו) התיר להחזיר הטלית מביהכני"ס אפילו כשאינו לובשה, ולכאורה אם הוא מקפיד שאף אחד לא יתעטף בטליתו, א"כ יש לו היתר להחזירו כמו במחזורים.

כמו"כ יש לדון במי שהלך לאכול סעודת יו"ט אצל הוריו אחרי התפלה וטליתו עליו, האם מותר לו להחזירו מבית הוריו לביתו אחרי הסעודה כשאינו מתעטף בו אלא לוקחו בידו, דאין לו שום צורך בו אא"כ יעשה כמו ההערמה הנ"ל ויתעטף בו כשיגיע לביתו, אבל בודאי הי' עדיף אם יחזירו לביתו מבית הוריו כשהוא עטוף בו, דכשמוציא בגד לרה"ר דרך לבישה אינה נחשבת כהוצאה בכלל.

הוצאה ביו"ט לצורך מצוה קיומית

שיטת השאגת אריה דאסור להוציא לולב או שופר ביו"ט לצורך אשה

והנה השע"ת (סי' תקפ"ט סק"א) ומחזיק ברכה (שם סק"ה - סק"ז) הביאו חידושים גדולים בשם השאג"א (סי' ק"ו - ק"ח) דאסור להוציא לולב או שופר לרה"ר לצורך אשה שתטול לולב או תשמע תקיעת שופר, וכמו"כ אסור להוציא שופר לרה"ר לצורך קטן, או לאיש שכבר שמע תקיעות דמיושב ורוצה להוציאו לצורך תקיעות דמעומד במוסף, וכן אסור להוציא הלולב לצורך הנענועים בהלל אם כבר י"ח מה"ת בביתו. המ"ב לא הזכיר שיטה זו בכלל, אבל גם לא כ' להדיא שמיקל בכל הנידונים שהחמיר בהם השאג"א.

השאג"א (סי' ק"ו) הביא ראיי לחידושו ממש"כ הרא"ש בר"ה (פ"ד סי' ז') בשם הראב"ה וז"ל כיון דנשים סומכות רשות, ועבדי סמיכה בהקפת ידיהו אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים, ה"ה בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה מותר לתקוע להן ואפילו מי שיצא כבר, ומותר נמי להוציא את השופר לרה"ר כדי לתקוע להן עכ"ל, וכ' השאג"א דלפי הראב"ה מותר להוציא לולב ביו"ט ראשון של חג לצרכן, אבל העיר דיש לדון בזה טובא, דהרי ר' יוסי ור"ש ס"ל דנשים סומכות רשות, וא"כ יש מקום לומר דמה שהתירו תקיעת שופר לנשים היינו משום שהאיסור הוא רק שבות, וכן סמיכה בהקפת הידים ג"כ אין בו איסור תורה רק מדרבנן שדומה לעבודה בקדשים, ומשום נחת רוח לנשים לא גזרו, אבל להוציא שופר ולולב לרה"ר שלא לצורך הרי אסור מה"ת, דלא אמרינן "מתוך" אלא כשיש צורך קצת, כגון קטן למולו וס"ת לקרות בו ולולב לצאת בו י"ח, וא"כ משום נחת רוח לנשים אין להתיר איסור דאורייתא, דהרי כיון שנשים פטורות ממעשהז"ג אין כאן משום מצוה כל עיקר, ונחשב כהוצאה שלא לצורך כלל, ולכן כ' דלא מיבעי דאסור לאחרים להוציא שופר ולולב עבורן, אלא אפילו הן בעצמן לצורך עצמן ג"כ אסורות להוציאם לרה"ר.

עוד הוסיף השאג"א דמה שסיים הרא"ש על דברי הראב"ה "וכן נראה לי דלא גרע אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן כדי שילמדו, כש"כ לנשים שמכוונות למצוה", כוונתו עמש"כ הראב"ה להתיר לתקוע לנשים אפילו מי שכבר י"ח, כמו שמתעסקין עם הקטן, דליכא אלא שבות דרבנן, אבל מה שסיים הראב"ה שמותר גם להוציא השופר לרה"ר, ע"ז אין שום ראיי ממה שמתעסקין עם הקטן דלא מיירי בהוצאה כלל, והרא"ש לא התיר הוצאה כזו, ואפשר הראב"ה ס"ל כהני שיטות שמתירין הוצאה בסברת "מתוך" גם שלא לצורך כלל (אבל יש להעיר על השאג"א בזה, דהרי בראב"ה הלי' ר"ה ס"י תקל"ד סוד"ה תנו רבנן כ' מפורש שהתיר להוציא שופר לנשים אע"פ שאינן מצוות, משום דגם כשאינו מצווה שייך נמי קצת מצוה ע"ש).

שיטת השאג"א דאסור להוציא שופר לצורך קטן או לתקיעות דמעומד וכמו"כ לולב לנענועים בהלל

עוד חידש השאג"א (סי' ק"ח), דלא מיבעי שאסור להוציא שופר ולולב לצורך נשים שאינן חייבות בכלל, אלא אפילו לצורך קטן שיש לו חיוב מדרבנן, או להוציא את השופר לצורך תקיעות דמעומד כאשר כבר י"ח מה"ת בתקיעות דמיושב, או לקחת הלולב לביהכני"ס לצורך הנענועים בהלל כאשר כבר י"ח נטילה מה"ת בביתו, ג"כ אסור, דלא מצאנו שהתירו הוצאה לרה"ר דאורייתא בסברת "מתוך" לצורך מצוה דרבנן, והראיי דרוב הפוסקים אוסרים לשרוף חמץ ביו"ט אם כבר ביטל החמץ, אע"פ שעדיין מוטל עליו לשרפו מדרבנן.

וסיים שם השאג"א, דאע"פ שמצאנו דבסברת "הואיל" ואי מקלעי ליה אורחים, אמר רבה בפסחים (מ"ו). דהאופה מיו"ט לחול אינו לוקה, דשוב אין שם איסור תורה, א"כ ה"ה נימא כאן

דמדאורייתא אין איסור להוציא שופר ולולב ביו"ט ראשון כיון דחזי לאחריני, ואינו אלא איסור דרבנן, ובסברת "מתוך" יהי כבר מותר לגמרי, זה א"א לומר, דא"א לומר סברת "הואיל" וגם סברת "מתוך" ביחד, ולכן סיים דכיון דהוצאת שופר ולולב שלא לצורך מצוה אסור מה"ת משום דלא אמרינן "הואיל" וגם "מתוך" ביחד, ממילא לצורך מצוה דרבנן א"א להתיר הוצאה משום "מתוך" לבד, כיון דאין בו אפילו קצת צורך מה"ת (ועי' בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' שיי"ד, דאמנם קשה להתיר הוצאת לולב ביו"ט לצורך הנענועים בהלל בביהכנ"ס כאשר כבר קיים המצוה בנענועים בסוכתו, אבל הביא דנוהגין להקל בזה ואין בידו למחות, אע"פ שהוא מחמיר לעצמו במקום שיש רה"ר דאורייתא ע"ש).

האם יש לימוד זכות בזה"ז שאין לנו רה"ר

והנה האלף המגן על המט"א (סי' תרי"ס סק"א) כ' בשם הגאון מאסטרטאווצה זצ"ל, דמוכח מדברי השאג"א שכל מה שהחמיר הוא רק ברה"ר דאורייתא, אבל בכרמלית שאינו אלא איסור הוצאה מדרבנן, שוב יש להקל משום נחת רוח, כמו שהתירו לתקוע בשופר לנשים מה"ט, וכיון דבזה"ז כמעט אין לנו רה"ר, יש להקל בדין זה, ומ"מ ברה"ר דאורייתא כ' בקצה המטה על המט"א (סי' תקפ"ט סק"ד) דיש להחמיר כמו השאג"א.

אבל לולא דבריו הקדושים של הגאון זצ"ל, הי' עדיין מקום לדון לפי חידושו של השאג"א גם בזה"ז, לא מיבעי במקומות מסויימים בארה"ב שעוברים שם ששים רבוא איש מדי יום ביומו (ועי' בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קט"ז מה שדן בזה), אלא גם כאן בא"י יש לחוש לפי השו"ע בהלי' שבת (סי' שמ"ה ס"ז) דמבואר דכל שיש בו רוחב ט"ז אמה יש לחוש ולהחשיבו כרה"ר דאורייתא, ודוחק לומר דכיון שהמחבר ס"ל שמתירין מלאכה ביו"ט בסברת "מתוך" גם ללא צורך כלל (אמנם אין זה ברור כמו שכבר הזכרנו), לכן גם ברה"ר יש להקל בכל אופן, ואילו לפי הרמ"א שפסק דבעי צורך קצת, הרי אינו מחשיב רוחב ט"ז אמה כרה"ר דאורייתא, זה אינו, כיון דהני תרי מחלוקות אינם תלויים זב"ז, ובפרט לפמ"ש"כ המ"ב (סי' שמ"ה סק"ג) דבעל נפש יחמיר ע"ע לחוש לשיטת המחבר, דכשיש רוחב ט"ז אמה אפילו אם אין ששים רבוא עוברים, ג"כ נחשב כרה"ר.

שיטת הפוסקים דמותר להוציא שופר ולולב לנשים ביו"ט

והנה באג"מ (או"ח ח"ג סי' צ"ד) האריך לדחות ראיות השאג"א, ופסק דאין לחוש לשיטתו אפילו ברה"ר דאורייתא, וכש"כ אצלינו שלהרבה ראשונים אין לנו רה"ר, ולכן מתיר להביא השופר ולולב לצורך נשים ביו"ט דרך רה"ר, וכן פסק השו"ע הרב (סי' תקפ"ט ס"ב) בפשיטות, וכן נקטו בשו"ת מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' צ"ב) ושו"ת שאילת יעקב (ח"ב סי' ל"ו), והוסיף שחמיו המהר"ם שיק זצ"ל קיים מצות לולב בסוכתו, ואח"כ לקחו לביהכנ"ס לצורך הנענועים בהלל.

שיטת המ"ב בענין הוצאת שופר ולולב לצורך אשה

והנה חוץ מהשו"ע הרב והאג"מ ושאר האחרונים שפסקו להדיא דיש להקל וחולקים על השאג"א, יש להוכיח דגם המ"ב לא ס"ל כוותי', כיון שהשמיט את חידושו של השאג"א. ויותר מזה מבואר בבה"ל (סי' תקי"ח ס"א ד"ה הצריכים לו), שהוכיח מתוס' בכתובות (ז): דאפילו לצורך מצוה דרבנן נמי מותר, והיינו דלא כשיטת השאג"א שפסק דאין להתיר הוצאה אלא למצוה דאורייתא, וממילא אסר להוציא שופר לתקיעות דמעומד, וכן מי שכבר קיים מצות הד' מינים בסוכתו לפני התפלה אסר להביאם לביהכנ"ס לצורך הנענועים בהלל. כמו"כ יש להוכיח ממש"כ בבה"ל (סי' תקי"ד ס"ה) דמה שנוהגין להדליק נר בברית מילה ביו"ט, מסתבר לומר דמותר משום כבוד וחיבוב מצוה, וא"כ כש"כ דיש להקל בכל הני מקרים שהשאג"א החמיר בהם.

הוצאת ערבה או שני אתרוגים לשם הידור מצוה

מ"ן הגרשז"א זצ"ל הסתפק במי שיש לו ערבה פשוטה, ורוצה להביא ערבה מהודרת לביהכנ"ס ביו"ט דרך רה"ר כדי לקיים המצוה יותר בהידור (מאור השבת ח"א עמוד תצ"ד). לפ"ז יש להסתפק גם במי שרוצה לקחת כמה אתרוגים לביהכנ"ס, משום שחושש על כל אחד שמא הוא מורכב, או שכל אחד יש לו הידור אחר, ואפשר יש להקל להוציא כל האתרוגים בשקית אחת מדין ריבוי בשיעורים, אבל לכאורה הדבר תלוי אם כולם ראויים אלא שאחד יותר מהודר מהשני, ואז תלוי בספיקת מ"ן הגרשז"א זצ"ל הנ"ל, ואילו אם חושש שאתרוג המהודר שלו הוא ספק מורכב, הרי זה רק ספק מצוה, והרי

מבואר בתוס' בחולין (פ"ד: ד"ה תקיעת) שאסור להוציא שופר עבור טומטום כיון שהוא רק ספק מצוה, וא"כ נחלק בין טומטום שיש ספק חיוב, ובין אתרוג שיש ודאי חיוב אלא ספק אם מקיים המצוה באתרוג כזו.

לכאורה יש להביא ראיי מהמ"ב (סי' תקי"ח סק"י) להקל, דהרי בענין הוצאת סכינים כי וז"ל אם כבר גמר סעודתו ולא יצטרך עוד אליהן, אסור להוליכן עמו ברשות הרבים או בכרמלית, ויש מקילים בסכינים שמא יזדמן לו איזה פרי לחתוך בו עכ"ל. הרי מבואר דגם כשיש ספק שמא יצטרך להשתמש בו מותר להוציאו, וא"כ י"ל דגם בהוצאת כמה אתרוגים שיטול את כולם, אלא שמסופק באיזה מהם י"ח, מותר להוציא את כולם.

הוצאה משום חיוב מצוה

שנינו בתוספתא בסוכה (פ"ב הי"ב) אמר ר"א ב"ר צדוק כך היו אנשי ירושלים נוהגין, נכנס לביהכנ"ס לולבו בידו (והסביר בחזון יחזקאל דמשמע דהיינו אפילו אחרי שכבר י"ח המצוה דהא מדאגביה נפיק ביה)..... יצא מביהכנ"ס לולבו בידו, נכנס לבקר את החולים ולנחם אבלים לולבו בידו. בחזון יחזקאל שם למד מזה דמשום חיבת המצוה לא הניחו את הלולב מידיהם ואחזו אותו כדרך מצותו, וסיבת ההיתר היא משום חיוב המצוה, ועכ"פ זה נחשב כצורך קצת, אבל מרן הגריש"א זצ"ל הסביר ההיתר שם קצת אחרת, דכשמחזיקין הד' מינים מקיים מצוה משך כל היום (מבקשי תורה על יו"ט עמוד תנ"ד – ל"ב).

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א באתרנו:
<http://pninim.co.il/> תחת הלינק: **שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר**